

انتشارات مشاوران آموزش

ناشر تخصصی علوم انسانی

مجموعه کتاب‌های **تیزنتیم**

تاریخ و جغرافیا

تست‌های سطح بالا

مؤلفان: **ریحانه لطفی**

سید امیر حسین میر اسکندری

مقدمه

امسال سالی است که بارها خواب دانشگاه را خواهید دید. بارها خواب روز کنکور را. بارها از اضطراب کنکور از خواب خواهید پرید. این‌ها همه طبیعی است. در این بین ما به‌عنوان انتشارات تخصصی شما تلاش می‌کنیم تا این اضطراب را کم کنیم. می‌پرسید چگونه؟ با انواع کتاب‌هایی که برای شما طراحی کرده‌ایم. کتاب پیش روی شما به دست دو مؤلف از دل انسانی؛ یعنی از دل شما نوشته شده است. ما به اهمیت این کتاب در کنکور آگاهیم و در سایت انسانی‌ها با شما صحبت کرده‌ایم. برای مطالعه در مورد اهمیت تاریخ و جغرافیا به لینک زیر مراجعه کنید:

<http://www.ensaniha.ir/post/index5191/>

در این کتاب تلاش کرده‌ایم درسنامه‌ای ارائه دهیم که شما را در مرور مطالب یاری دهد. در کنار آن تست‌هایی طراحی شده است که به‌غیر از پوشش‌دهی کل کتاب شما را برای سبک تست‌های کنکور آماده می‌کند.

در درس تاریخ برخی از سبک تست‌هایی استفاده شده است که شاید در کنکور دیده نشود؛ ولی با هدف مرور مطالب طراحی شده است. در جغرافیا سعی کردیم از کنکور جلو نزنیم؛ اما شما را برای سخت‌ترین سؤالات آن آماده کنیم؛ یادتان باشد در جغرافیا مانند تاریخ، قرار نیست فقط سؤالات شبیه به سبک کنکور ببینیم، چرا که در آینده قرار است این سبک تغییر کند و تلاش ما در این جهت بود که با انواع تیپ‌ها آشنا و برای آن‌ها آماده شوید. برای درک بهتر این کتاب به توضیحات اول هر کتاب توجه کنید.

هیچ‌گاه فراموش نکنید: تاریخ و جغرافیا حفظ کردنی نیست و باید سبک خواندن این درس را بیاموزید که با شما در سایت انسانی‌ها بارها از این سبک سخن گفته‌ایم. در انتها از اساتید بزرگوار وحید تمنا و احمد خداداد برای اعتماد و کمک‌هایی که در تألیف این کتاب که به ما کردند؛ تشکر می‌کنیم.

فهرست

تاریخ دهم

درس ۱ تا ۳	۷
آزمون	۱۲
درس ۴	۱۴
آزمون	۱۹
درس ۵ و ۶	۲۱
آزمون	۲۶
درس ۷ و ۸	۲۷
آزمون	۳۳
درس ۹ و ۱۰	۳۵
آزمون	۴۲
درس ۱۱ و ۱۲	۴۴

آزمون	۵۳
درس ۱۳ و ۱۴	۵۵
آزمون	۶۱
درس ۱۵ و ۱۶	۶۳
آزمون	۶۹
آزمون جامع دهم	۷۱
تاریخ یازدهم	
درس ۱ تا ۳	۷۳
آزمون	۸۲
درس ۴ و ۵	۸۴
آزمون	۹۴
درس ۶ و ۷	۹۶
آزمون	۱۰۶

جغرافیا دوازدهم

۳۰۸	درس ۱ و ۲
۳۲۰	آزمون
۳۲۳	درس ۳ و ۴
۳۳۳	آزمون
۳۳۶	درس ۵ و ۶
۳۴۶	آزمون اول
۳۴۸	آزمون دوم
	آزمون جامع کل دوازدهم
۳۵۱	گزیده تست‌های کنکور ۹۸
۳۵۳	آزمون جامع (سه پایه)
۳۵۷	
	پاسخ‌نامه تشریحی تاریخ
۳۵۸	
	پاسخ‌نامه تشریحی جغرافیا
۳۸۱	

کنکور سراسری ۹۸

۲۱۹	
	کنکور سراسری خارج ۹۸
۲۲۰	
	جغرافیا دهم
۲۲۳	درس ۱ تا ۳
۲۲۸	آزمون
۲۳۱	درس ۴
۲۳۴	آزمون
۲۳۶	درس ۵ و ۶
۲۴۲	آزمون
۲۴۵	درس ۷ و ۸
۲۴۸	آزمون
۲۵۰	درس ۹ و ۱۰
۲۵۵	آزمون
۲۵۷	آزمون جامع کل دهم
	جغرافیا یازدهم
۲۶۰	درس ۱ تا ۳
۲۶۶	آزمون
۲۶۹	درس ۴ و ۵
۲۷۵	آزمون
۲۷۸	درس ۶ تا ۸
۲۸۷	آزمون
۲۹۰	درس ۹ تا ۱۱
۳۰۰	آزمون
	آزمون جامع کل یازدهم
۳۰۳	
	آزمون جامع دهم و یازدهم
۳۰۶	

۱۰۸	درس ۸ و ۹
۱۱۵	آزمون
۱۱۷	درس ۱۰
۱۲۲	آزمون
۱۲۴	درس ۱۱ و ۱۲
۱۳۱	آزمون
۱۳۳	درس ۱۳ و ۱۴
۱۴۱	آزمون
۱۴۳	درس ۱۵ و ۱۶
۱۵۱	آزمون
	آزمون جامع کل یازدهم
۱۵۳	
	آزمون جامع دهم و یازدهم
۱۵۵	
	تاریخ دوازدهم
۱۵۷	درس ۱ و ۲
۱۶۷	آزمون
۱۶۹	درس ۳ و ۴
۱۸۱	آزمون
۱۸۴	درس ۵ تا ۷
۱۹۶	آزمون
۱۹۸	درس ۸
۲۰۳	آزمون
۲۰۵	درس ۹ تا ۱۲
۲۱۶	آزمون
	آزمون جامع کل دوازدهم
۲۱۸	

تاریخ‌نگاری و منابع دوره معاصر

برای ورود به بحث تاریخ معاصر ابتدا باید به منابع پژوهشی آن توجه کنید. در این درس تفاوت‌های تاریخ‌نگاری معاصر را با دوران پیش از آن بررسی کرده و ویژگی‌ها و دسته‌بندی‌هایی از تاریخ‌نگاری معاصر ارائه می‌دهیم.

تحولات تاریخ‌نگاری دوره معاصر

تاریخ‌نگاری سنتی: ادامه مجلس‌نویسی‌های دوره صفویه است.

ویژگی‌های تاریخ‌نگاری سنتی

- شرح زندگی پادشاهان و شرح طولانی در بیان ویژگی‌های آنان
- عدم توجه به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم
- رواج روحیه تملق و چاپلوسی
- تأکید بر مصنوع و متکلف‌نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی
- بی‌توجهی به سنجش و نقد منابع

افشاریه و زندیه: این دوره که استمرار دوران صفویه است به سبک سنتی کتبی تألیف شده است به نمونه‌های زیر دقت نمایید:

افشاریه

- نویسنده ← میرزا مهدی‌خان استرآبادی
- آثار ← جهانگشای نادری و درّه نادره
- موضوع ← شرح فتوحات نادر و ستایش وی

زندیه

- نویسنده ← میرزا محمد صادق موسوی
- آثار ← تاریخ گیتی‌گشا
- موضوع ← تاریخ زندیه

شیوه ← با اسلوبی مصنوع و دشوار و با تملق‌گویی شاهان زند

تاریخ‌نگاری جدید: این دوران از دوره قاجاریه آغاز می‌شود. برای درک گذر تاریخ‌نگاری از سنتی به مدرن و جدید به نمودار زیر توجه نمایید:

جنگ‌های ایران و روسیه ← آشنایی با غرب ← مقایسه بین ایران و اروپا ← آغاز ترجمه آثار اروپایی ← گسترش ترجمه ← تأسیس دارالفنون ← ایجاد دارالطباعه دولتی و دارالترجمه همایونی در زمان ناصرالدین شاه ← ترجمه آثار اروپایی ← آشنایی با بینش و روش مورخان اروپایی ← ورود اروپاییان به ایران ← گسترش فعالیت شرق‌شناسان ← رمزگشایی کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان ← کسب اطلاعات دقیق ← گسترش کشفیات باستان‌شناسان ← به‌وجود آمدن منابع جدید ← تحول در تاریخ‌نگاری سنتی

به نخته بگم! در دوران قاجار متون مختلف از زبان‌های گوناگون به فارسی ترجمه شد که به آن دوران ترجمه گفته می‌شود.

انتقاد از تاریخ‌نویسی سنتی

در این دوران انتقاداتی از تاریخ‌نگاری سنتی صورت گرفت که در اینجا چند نقد را بررسی می‌کنیم:

یکی از پیشگامان انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی مورخ مشهور زمان فتحعلی‌شاه و نویسنده تاریخ ذوالقرنین نکوهش تملق‌گویی علاقه به حقیقت‌نویسی و مختصر‌نویسی عدم پایبندی به نظریات خود

خاوری شیرازی

از مورخان عصر ناصری مؤلف کتاب حقایق الاخبار ناصری انتقاد از تملق‌گویی نخستین فردی است که واقعیت قتل امیرکبیر را بیان کرد.

میرزا محمد جعفر خورموجی

تاریخ‌نویسی درباری تغییردهنده شیوه تاریخ‌نویسی قاجار با آگاهی از تاریخ‌نویسی اروپایی عدم استفاده از تملق و چاپلوسی در کتب خود ستایش امیرکبیر در صدر التواریخ

محمدحسن خان اعتمادالسلطنه

مورخ نبود؛ ولی از متفکران دوران قاجار به حساب می‌آمد. شیوه علمی تاریخ‌نویسی سنتی را نقد کرد. در رساله ایراد، شیوه تاریخ‌نویسی هدایت که از شعر و الفاظ مصنوع استفاده کرده بود را مورد انتقاد قرار داد.

میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده

نقش‌داشتن در رواج تاریخ‌نگاری جدید اعتقاد به حکمت تاریخی

میرزا آقاخان کرمانی

تاریخ‌نگاری نوین

در دوران پهلوی تغییراتی ایجاد شد که باعث گسترش سبک جدید تاریخ‌نویسی گردید:

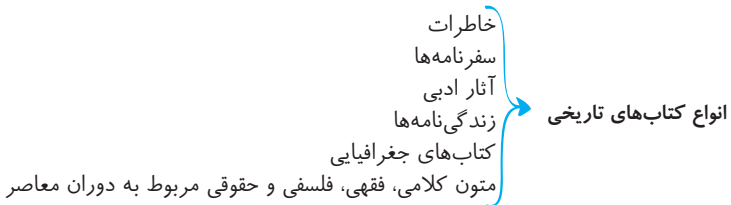
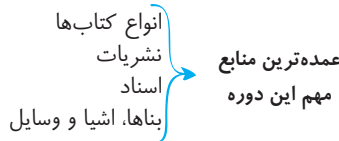
- گسترش مدارس جدید
- تأسیس دانشگاه
- رایج‌شدن آموزش تاریخ به‌عنوان یک رشته علمی
- رشد کمی و کیفی آموزش تاریخ در مراکز دانشگاهی
- ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی در حوزه مطالعات تاریخی و تألیف
- ترجمه و نشر کتاب‌ها و مقاله‌های علمی فراوان

مقایسه ویژگی‌های تاریخ‌نگاری سنتی و نوین	
تاریخ‌نگاری سنتی	تاریخ‌نگاری نوین
شرح زندگی پادشاهان و شرح طولانی در بیان ویژگی‌های آنان عدم توجه به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم رواج روحیه تملق و چاپلوسی تأکید بر مصنوع و متکلف‌نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی بی‌توجهی به سنجش و نقد منابع	استفاده از روش تحقیق علمی بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر گزینش و نقادی منابع ارزیابی رویدادهای تاریخی استفاده از زبان ساده بهره‌برداری از نتایج تحقیقات دیگر علوم بررسی همه‌جانبه زندگی انسان

به نعته بگم! انقلاب مشروطه تأثیر عمیقی بر دگرگونی‌های بینش مورخان ایرانی داشت. یکی از این تأثرات توجه به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به‌ویژه نقش مردم در این رویدادها بود.

گونه‌های منابع تاریخی در دوره معاصر

در این دوره تنوع بیشتری از منابع را شاهد هستیم:

نشریات

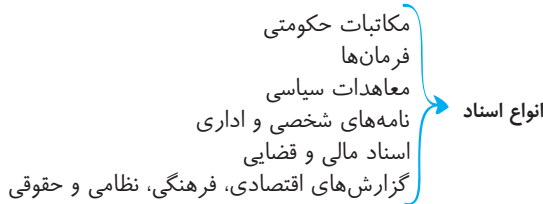
با ورود صنعت چاپ به ایران روزنامه‌ها و نشریات ایجاد شدند. این منابع تأثیر دوسویه بر تاریخ‌نگاری زمان خود داشتند:

قاجاریه: برخی روزنامه‌ها در خارج از ایران چاپ می‌شدند. پهلوی: چاپ روزنامه‌ها با نوسان روبه‌رو بود و نشریه و مجله هم به این گروه اضافه شد. جمهوری اسلامی: در این دوران نیز نوسانات بسیاری در کثرت و تنوع موضوعات روزنامه‌ها دیده شده است.

اسناد و مدارک آرشیوی

در این دوره این منبع نیز اضافه شد. اوراق یا برگ نوشته‌هایی که ارزش اداری و روزمره ندارد و به دلیل اهمیت محتوایی‌شان، در پژوهش‌های تاریخی به آن‌ها استناد می‌شود. اسناد به مدارکی گفته می‌شود که قابلیت نگهداری دائمی دارند.

این منابع در دو محور اصلی موضوعات را پوشش می‌دهند: ۱. مسائل و موضوع‌های سیاسی، اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی ۲. دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی

درس ۲ ایران و جهان در آستانه دوران معاصر

از سقوط صفویه تا برآمدن قاجار دورانی است که ایران در آستانه پیمان نو قرار می‌گیرد. از سوی دیگر در پیمان روندی آغاز می‌شود که به استعمارگری کشورهای اروپایی می‌انجامد و پیمان را در آستانه دوران معاصر قرار می‌دهد. در این دو درس تاریخ ایران و پیمان را بررسی می‌کنیم.

ایران در آستانه جهان معاصر

این دوران را می‌توان از سقوط صفویه تا برآمدن قاجار در نظر گرفت. در این دوره دو سلسله کوتاه‌مدت ظهور می‌کنند. وجه مشترک این دو سلسله رو به ضعف نهادن حکومت بعد از مرگ مؤسس است.

وضعیت سیاسی

وضعیت ایران را در دوران برآمدن نادرشاه می‌توان این‌گونه توصیف کرد: افغان‌ها: ناتوان از تسلط بر تمام قلمروی صفوی روسیه و عثمانی: اشغال بخش‌هایی از شمال و غرب کشور

افشاریه

نادر از ایل افشار و از قزلباشان بود. این ایل در زمان صفوی برای حفاظت از مرزهای ایران به خراسان کوچانده شده بودند.

تأسیس: برای بررسی روند برآمدن افشاریه به نمودار زیر دقت نمایید:

پیوستن نادر به تهماسب دوم ← فتح خراسان ← حذف شدن فتحعلی خان قاجار ← فرماندهی نادر ← شکست دادن افغان‌ها در چند جنگ ← فرونشاندن جنگ با روسیه و عثمانی ← خلع تهماسب دوم به بهانه بی‌کفایتی ← شورای دشت مغان ← تعیین سه شرط ← تاج‌گذاری

مقابله با دو همسایه	
عثمانی	روس
با مشاهده قدرت نادر و جنگجویانش، پیش از چندین جنگ، بر ارتش قدرتمند عثمانی برخورد نظامی، نیروهای خود را از ایران بیرون پیروز شد و سرزمین‌های اشغال‌شده ایران را بردند.	چندین جنگ، بر ارتش قدرتمند عثمانی برخورد نظامی، نیروهای خود را از ایران بیرون پیروز شد و سرزمین‌های اشغال‌شده ایران را آزاد کرد.

به نکته بگم! نادر تمام بزرگان کشور، علما و سران ایل‌ها و طوایف را به شورای دشت مغان فراخواند و شرایطی را برای پذیرفتن سلطنت مطرح کرد.

موروثی شدن سلطنت در خاندان او
عدم حمایت بزرگان و رؤسای طوایف از خاندان صفوی
حل اختلافات مذهبی با دولت عثمانی

شرایط نادر

تثبیت: در دوره نادر این سلسله تثبیت شد. نادر توسط توطئه نزدیکان و سرداران خود به قتل رسید.
نادر توانست ایران را از خطر آشوب و اشغال خارجی نجات دهد؛ ولی در امور کشورداری توفیقی نیافت.

دلائل ضعف در کشورداری

اشغال پیوسته نادرشاه به جنگ
زیاده‌ستانی‌هایی از مردم برای تأمین هزینه‌های جنگ
بدگمانی و برخورد خشن با نزدیکان و بزرگان

سقوط: بعد از نادر جانشینانش به رقابت با هم پرداختند. از جمله این افراد می‌توان به برادرزاده‌های نادر؛ یعنی عادل‌شاه و ابراهیم‌شاه اشاره کرد. در نهایت شاه‌رخ نوه نادر در مشهد بر تخت نشست و تا زمان لشکرکشی آقامحمدخان قاجار به این شهر و انقراض افشاریه، در این شهر ماند.

زندیه

تأسیس: مؤسس این سلسله، کریم‌خان زند، از طوایف لر بود. برای بررسی چگونگی به حکومت رسیدن زندیه به نمودار زیر دقت نمایید:

مرگ نادرشاه ← شکست دادن مدعیان از جمله محمدحسن‌خان رئیس ایل قاجار ← تسلط بر مناطق ایران ← تأسیس سلسله

تثبیت: دوران تثبیت و تأسیس این سلسله به یک شکل است. تفاوت تثبیت این حکومت با حکومت افشاریه توقف کشورگشایی‌هایی است که در دوران نادر آغاز شد و توجه به آبادی و آبادانی کشور است. او خود را وکیل‌الرعی نامید.

سقوط: بعد از مرگ کریم‌خان رقابت بر سر جانشینی آغاز شد که پایه‌های حکومت را ضعیف کرد. در نهایت لطفعلی‌خان زند به حکومت رسید و در نهایت با شکست در مقابل آقا محمدخان قاجار این سلسله منقرض شد.

دلایل شکست لطفعلی خان
 غرور
 اشتباهات نظامی
 روی گردانی بزرگان دربار به ویژه ابراهیم خان کلانتر

روابط خارجی

در این دو دوره روابط خارجی ایران کمتر از دوران صفویه بود. دلیل این تفاوت؛ ۱. درگیری‌های داخلی ۲. بی‌ثباتی سیاسی

مهم‌ترین مسائل
 برخورد‌های سیاسی نظامی با همسایه غربی (عثمانی)
 برخورد‌های سیاسی نظامی با همسایه شمالی (روسیه)

روابط خارجی (عثمانی)

افشاریه	زندیه
برقراری صلح به دنبال مخالفت زمامداران عثمانی با تلاش‌های نادرشاه برای حل اختلافات مذهبی میان دو کشور مسلمان	صلح دوران افشاریه تا اواخر حکومت کریم‌خان که سپاه زندیه بصره را تصرف کرد، دوام آورد.

روابط خارجی (اروپا)

۱. عدم رونق مناسبات سیاسی، اقتصادی و ارتباطات فرهنگی
 ۲. آمدن نمایندگانی از سوی برخی کشورهای اروپایی

افشاریه	زندیه
برقراری معافیت گمرکی برای انگلیسی‌ها استخدام جان التون به دلیل استفاده از دانش انگلیسی‌ها در زمینه نیروی دریایی مازنداران و خلیج فارس	عدم گشایش روابط ایران با فرانسه و انگلستان با به وجود آمدن هیئت‌هایی از این دو کشور به دلیل عدم پذیرش خواسته‌های خان زند

عناصر تمدن در دوران افشاریه و زندیه

نکته مهم این دوران این دو سلسله، تأثیرگذار بودن تغییرات پیش‌آمده در این دوران است. این دو سلسله را می‌توان دوران گذار دانست.

نظام اداری

در این دوران از اعتبار اداری و سیاسی کاسته شد.

دلایل کاهش
 حاکمیت عناصر ایلی
 غلبه تفکر نظامی‌گری
 بی‌ثباتی سیاسی
 کوتاه‌بودن دوران استقرار سلسله‌های مذکور

اداره ولایات: همچون دوره صفویه در دست صاحب‌منصبان سابق بود.
 نادر: او پایتخت رسمی انتخاب نکرد و تنها می‌توان مشهد و کلات را محل نگهداری خزاین او دانست.

اقتدارگرایی
استبداد مطلق شاه
تمرکز بر امور نظامی و ارتش

اتکای حکومت نادر

اقتصاد

افشاریه: با نابسامانی اقتصادی مواجه بود.

تداوم جنگ‌های داخلی و خارجی
کاهش نیروی انسانی
نیاز تشکیلات نظامی به نیروی رزمنده

دلایل نابسامانی اقتصادی
مالیات‌های سنگین

زندیه: در این دوره با رونق اقتصادی مواجه هستیم.

اقداماتی برای بهبود کشاورزی و بازرگانی
تبدیل شدن شیراز و بندر بوشهر به مراکز تجارت داخلی و خارجی

دلایل رونق

آرامش و ثبات سیاسی نسبی
کاهش مالیات‌ها
دربار کم‌تجمل
تلاش کریم‌خان برای تثبیت قیمت کالاها

عوامل مؤثر

علم؛ ادبیات و آموزش

در دوره افشاریه به افول گرایید؛ ولی در دوره زندیه دوباره شکوفا شد. دلیل این شکوفایی را در نمودار زیر بخوانید:

آرامش به دلیل عدم وجود جنگ
دلایل
ثبات نسبی

نهضت بازگشت ادبی: در این نهضت چهره‌های ادبی به سبک خراسانی و شیوه شاعرهای؛ مانند فرخی، عنصری، سعدی و حافظ می‌نوشتند.

هنر و معماری

افشاریه: در این دوره با وجود عدم ثبات، تغییراتی ایجاد شد. از جمله دلایل این تغییرات حمله به هند و در نتیجه وارد کردن هنرمندان و صنعتگران هندی به ایران بود.
زندیه: مدارای کریم‌خان باعث رونق هنر و معماری شد. از جمله بناهایی که در این دوره ساخته و مرمت شد، می‌توان به بازار، حمام وکیل، آرامگاه سعدی و حافظ اشاره کرد.

تطبیق هنر نقاشی و نگارگری با هنر اروپایی
تغییرات عمده نقاشی و نگارگری
اوج مکتب نقاشی شیراز که در زمان مغولان شکل گرفت.
برآمدن نقاشانی چون محمد صادق، اشرف و میرزا بابا

جهان در آستانه دوران معاصر

در ابتدا برای بررسی تاریخ جهان باید تعریف دو اصطلاح زیر را بدانید:
 انقلاب: دگرگونی سریع و بنیادی همراه با تغییرات اساسی در ساختارهای سیاسی و گاه اجتماعی در یک کشور است.
 استعمار: استعمار در لغت به معنی طلب عمران و آبادانی است. در کشورهای استعماری برای بهره‌برداری از ثروت‌های طبیعی و انسانی ملل ضعیف از این عنوان فریبده استفاده می‌کردند.

آسیا

در این زمان آسیا رو به افول و اروپا رو به اوج گذاشته بود. در نتیجه استعمار روی داد. امپراتوری‌های مطرح در این دوران عثمانی و گورگانی بودند.

عثمانی

به این امپراتوری، مرد بیمار اروپا می‌گفتند. این سلسله در این دوران دچار ضعف شده و زمینه برای نفوذ بیگانگان از جمله روسیه، انگلیس، فرانسه و اتریش مهیا شد.

دلایل ضعف

- گسترده‌گی قلمرو
- تنوع اقوام، ادیان و مذاهب
- سیاست‌های خشن و نادرست عثمانی‌ها در برخورد با حقوق اقلیت‌های قومی و مذهبی
- دخالت‌های زنان و حرم‌سرا در امور کشوری
- فساد سران سپاه

گورگانیان

این حکومت به دلیل اختلاف و دشمنی میان هندوها و مسلمانان، سوءمدیریت و ضعف شاهان، دست‌بندی و توطئه‌های درباریان و ورود استعمارگران به این سرزمین دچار ضعف شد. در نمودار زیر روند استعمار در این کشور را بررسی می‌کنیم:
 ورود پرتغالی‌ها و اسپانیایی‌ها به هند ← اعطای امتیازات تجاری و گمرکی ← ورود فرانسه، هلند و انگلیس به هند ← تأسیس شرکت‌های تجاری به نام کمپانی هند شرقی ← آغاز فعالیت‌های استعماری ← تصرف بخش‌هایی از هندوستان ← رقابت بین استعمارگران ← استفاده انگلیسی‌ها از ثروت غارت‌شده برای افزایش قدرت خود ← دست‌اندازی به کشورهای همسایه هند برای حفظ سلطه خود بر هند ← پیروزی انگلستان ← سرکوب شورش سربازان هندی ← هند رسماً جزئی از قلمرو انگلستان شد.

اروپا

با اروپا تا دوران رنسانس آشنا شده‌اید. در این درس ابتدا با انقلاب صنعتی و بعد از آن چهار کشور مطرح دوران؛ یعنی انگلیس، آمریکا، فرانسه و روسیه آشنا می‌شوید.

انقلاب صنعتی

در قرن ۱۸م در اروپا نیروی بازوی انسان عامل اصلی تولید بوده است. با اختراع ماشین بخار کم کم آب و بعد از آن بخار جای آن را می‌گیرد. این تغییرات بیشتر از همه در نساجی و پارچه‌بافی روی داد. این انقلاب به مرور به کشاورزی، حمل‌ونقل و تولیدات دیگر نیز سرایت کرد و در نهایت به تغییر مناسبات انسانی، اجتماعی و اقتصادی در اروپا انجامید؛ زیرا در نتیجه صنعتی شدن، کشورهای اروپایی به مواد اولیه، نیروی کار ارزان، بازار فروش محصولات، سرمایه مادی فراوان و حمایت دولت‌ها نیاز پیدا کردند.

توسعه استعمار و غارت کشورهای آسیایی و آفریقایی

اثرات

افزایش استثمار و بهره‌کشی از کارگران (در داخل اروپا)

یه نکته بقم! این انقلاب با مشکلاتی نیز همراه بود؛ مانند گسترش بی‌رویه شهرها، رشد سریع جمعیت، به وجود آمدن فاصله طبقاتی، نارضایتی‌های اجتماعی، اقتصادی و آلودگی‌های زیست‌محیطی

انگلستان

انگلستان در قرن ۱۷م دارای پارلمان بود و ملکه نیز در رأس حکومت قرار داشت. در این زمان رهبری پارلمان را الیور کرامول برعهده داشت و چارلز یکم نیز پادشاه بود. جنگی میان پارلمان و شاه به وقوع پیوست که در نهایت پادشاه عزل و کرامول رئیس‌جمهور شد. بعد از مدتی نیز پارلمان را به دلایل مذهبی منحل کرد.

انقلاب باشکوه: این انقلاب تأثیر بسیاری بر قدرتمند شدن این کشور داشت. برای بررسی این انقلاب به نمودار زیر دقت نمایید:

مرگ کرامول ← احیای نظام سلطنتی ← اعتقاد پادشاه به موهبت الهی بودن قدرت خود ← عدم توجه به پارلمان ← ستیز پادشاه با پارلمان ← پیروزی پارلمان ← این رویداد را انقلاب باشکوه می‌نامند.

شکست دادن رقبای بزرگی چون اسپانیا و فرانسه

نتایج انقلاب

گسترش مستعمرات

عصر ویکتوریا: به دوران طولانی گفته می‌شود که انگلستان در آن قدرت اول بود و با اتکا به نیروی دریایی خود بخش‌های بزرگی از آفریقا، آسیا، اقیانوسیه و آمریکای شمالی را در دست داشت.

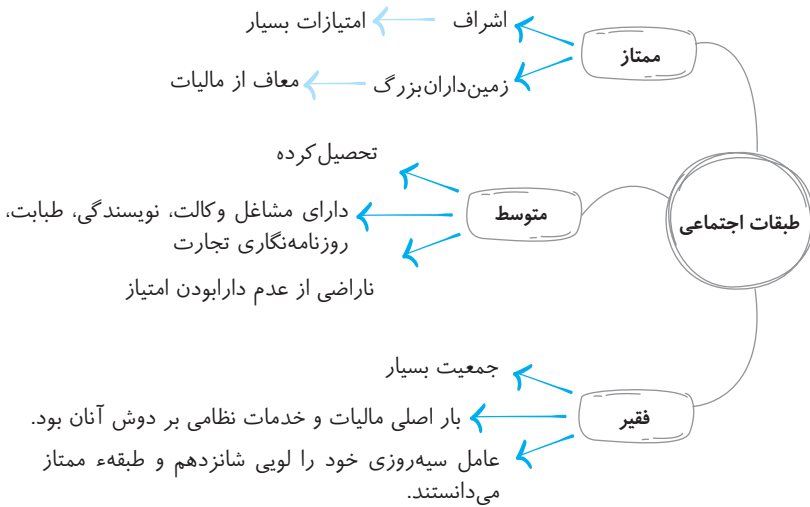
ایالات متحده آمریکا

این قاره توسط کریستف کلمب کشف شد و هدف مهاجرانی از اروپا قرار گرفت. در قرن ۱۸م ۱۳ ایالت در آمریکا وجود داشت که مردم در آن ساکن بودند؛ ولی این ایالات مستعمره انگلستان به حساب می‌آمد. بعد از مدتی این ایالات به استقلال دست یافتند. برای درک بهتر روند این استقلال به نمودار زیر دقت نمایید:

وضع مالیات‌های سنگین توسط انگلستان ← تحریکات فرانسویان ← جنگ بین آمریکا و انگلستان ← پیروزی مستعمره‌نشینان ← استقلال ایالات متحده

فرانسه

در این دوره فرانسه به دلیل شکست از انگلستان و صرف منابع مالی هنگفت در آمریکا ضعیف شده بود. تبعیض طبقاتی این کشور باعث نارضایتی مردم گشته بود.

تحولات فکری: از عوامل تأثیرگذار در انقلاب فرانسه تحولات فکری بود که روی داد. در این دوره روشنفکرانی ظهور کردند که به آن‌ها دایرةالمعارف‌نویس گفته می‌شد. نتیجه حضور این روشنفکران تغییر دیدگاه مردم بود که همین تغییرات در دیدگاه مردم زیرساخت‌های انقلاب را فراهم کرد.

دایرةالمعارف‌نویس‌ها			
نام	شهرت	اقدام	شیوه بیان
ولتر	دایرةالمعارف‌نویسان	انتقاد از وضع موجود	ولتر از اطاعت انسان از عقل و مبارزه با خرافات سخن می‌گفت.
مونتسکیو			مونتسکیو از تفکیک قوای سیاسی و حقوق بشر دفاع می‌کرد.
زان زاک روسو			روسو بر اهمیت انتخابات تأکید می‌کرد و تشکیل حکومت را حاصل یک قرارداد اجتماعی می‌شمرد.

برای بررسی چگونگی به وقوع پیوستن این انقلاب به نمودار زیر دقت نمایید:

شکست از انگلستان ← صرف منابع هنگفت در آمریکا ← ورشکستگی اقتصادی ← ضعف سیاسی ← اعتراض به جامعه ← عصر روشنگری ← ظهور دایرةالمعارف‌نویسان ← اعلام نظریات ← تغییر دیدگاه مردم فرانسه ← غفلت لویی شانزدهم از مردم ← تجملات و ولخرجی ← حمله مردم به زندان باستیل ← امضای قانون اساسی و نظام مشروطه ← اعدام لویی شانزدهم و ماری آنتوانت ← ترس دولت‌های اروپایی از دامن‌گیر شدن انقلاب فرانسه ← جنگ این دولت‌ها با فرانسه ← ظهور ناپلئون ← شکست ناپلئون ← اعلام پادشاهی

این کشور عقب‌مانده‌ترین کشور اروپایی در قرن ۱۷م بود که مسیر پیشرفت خود را در زمان پتر کبیر آغاز کرد. جانشینان او اقداماتش را ادامه دادند و نتیجه آن تصرف نظامی نواحی شرقی اروپا و حوزه دریای بالتیک، سیاه و خزر بود.

استخدام کارشناسان
تأسیس مدارس اروپایی و دانشگاه‌های جدید
تقویت ارتش و نیروی دریایی
تلاش برای گسترش سرزمین
تلاش برای دستیابی به دریاهای آزاد

اقدامات پتر کبیر

۲۸۶. پژوهشگری در حال مطالعه تاریخ فتحعلی‌شاه قاجار است. برای جمع‌آوری داده از کتاب رستم‌التواریخ استفاده می‌کند. در این کتاب در ذکر نام شاهان و القاب آنان مبالغه شده. برای

درجه‌بندی میزان اهمیت منبع نیاز دارد بداند هم‌رده با کدام‌یک از منابع زیر است؟

۱ تاریخ گیتی‌گشا ۲ تاریخ ذوالقرنین

۳ تاریخ بیداری ایرانیان ۴ رساله ایراد

۲۸۷. نمودارهای زیر را در ارتباط با سیر گذر به مرحله تاریخ‌نویسی مدرن کامل کنید:

جنگ‌های ایران و روسیه ← الف ← مقایسه بین ایران و اروپا ← ب ← گسترش ترجمه

ورود اروپاییان به ایران ← پ ← رمزگشایی کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان ← ت ← گسترش

کشفیات باستان‌شناسان

۱ الف) آغاز ترجمه آثار اروپایی

۲ پ) تحول در تاریخ‌نویسی

۳ ب) تأسیس دارالطباعه دولتی

۴ جدول زیر را کامل کنید:

منبع	اطلاعات
سفرنامه	الف
ب	اطلاعات درباره احزاب
اسناد	پ
ت	شرح حال رجال

۱ پ) اطلاعات سیاسی / الف) اطلاعات مذهبی

۲ ب) منابع آرشیوی / ت) خاطرات

۳ الف) اطلاعات از گمرک / ب) نشریات

۴ ت) نشریات / پ) اطلاعات اداری

۲۸۹. حکمت تاریخی اصطلاح به کار رفته توسط کدام مورخ بوده است؟

- ۱ فتحعلی آخوندزاده
۲ آقاخان کرمانی
۳ محمدجعفر خورموجی
۴ خاوری شیرازی

۲۹۰. تمام گزینه‌ها از جمله رویدادهای تأثیرگذار بر بینش مورخان ایرانی است؛ به جز:

- ۱ دخالت کشورهای استعمارگر
۲ جنبش ملی‌شدن صنعت نفت
۳ جنگ‌های ایران و روسیه
۴ انقلاب مشروطه

۲۹۱. سقوط سلسله افشاریه از چه زمانی آغاز شد؟

- ۱ عادل‌شاه
۲ شاهرخ
۳ آقا محمدخان قاجار
۴ نادرشاه

۲۹۲. تفاوت دو سلسله افشاریه و زندیه در چه بود؟

- ۱ در سلسله افشاریه نامنی وجود داشت؛ ولی در دوره زندیه با جنگ‌های داخلی امنیت برقرار شد.
۲ سلسله زندیه بعد از مرگ کریم‌خان زند از میان رفت؛ ولی سلسله افشاریه تا زمان شاهرخ قوی بود.
۳ سلسله زندیه برپایه توقف لشکرکشی و آبادانی بنا شد؛ ولی سلسله افشاریه در لشکرکشی خلاصه می‌شد.
۴ جنگ قدرت بعد از دوران نادر باعث تجزیه این سلسله شد؛ ولی دوران کریم‌خان با جنگ‌های قدرت همراه بود.

۲۹۳. صلح مابین دو دولت عثمانی و ایران در زمان کدام شاه برقرار شد؟

- ۱ نادرشاه افشار
۲ کریم‌خان زند
۳ عادل‌شاه
۴ لطفعلی‌شاه

۲۹۴. کدام یک از عبارات زیر درست است؟

- الف) نهضت بازگشت ادبی در زمان افشاریه آغاز شد.
ب) در زمان زندیه مدارس دوباره بازگشایی شد.
پ) فتوحات کریم‌خان در هند باعث تلفیق هنر ایرانی و هندی شد.
ت) مکتب نقاشی شیراز در دوره مغولان شکل گرفت.

- ۱ ب / ت
۲ پ / الف
۳ ت / پ
۴ الف / ب

۲۹۵. بندر بوشهر در زمان کدام شاه ایران بعد از صفویه مرکز تجارت داخلی و خارجی شد؟

- ۱ ابراهیم‌شاه
۲ لطفعلی‌خان
۳ نادرشاه
۴ کریم‌خان

۲۹۶. نمودار زیر را در گسترش استعمار در هند کامل کنید:

الف ← اعطای امتیازات تجاری و گمرکی ← ب ← تأسیس شرکت‌های تجاری به نام کمپانی هند شرقی ← آغاز فعالیت‌های استعماری ← پ ← رقابت بین استعمارگران ← ت ← دست‌اندازی به کشورهای همسایه هند برای حفظ سلطه خود بر هند

- ۱ پ) پیروزی انگلیس بر پرتغال و اسپانیا
۲ ت) استفاده انگلیسی‌ها از ثروت هند
۳ الف) ورود فرانسه و انگلیس
۴ ب) ورود پرتغالی‌ها و اسپانیایی‌ها

۲۹۷. تمام کشورهای زیر در کاهش قدرت عثمانی مؤثر بوده است؛ به جز:

- ۱ فرانسه
۲ انگلیس
۳ روسیه
۴ پرتغال

۲۹۸. بعد از کدام رویداد در انگلیس توانست به یک قدرت استعماری تبدیل شود؟

- ۱ جنگ داخلی بین پارلمان و امپراتور
۲ بعد از وقوع انقلاب باشکوه
۳ بعد از منحل‌شدن مجلس
۴ بعد از بازگشت قدرت شاه

۲۹۹. پیشرفت اقتصادی آمریکا در چه زمانی به وقوع پیوست؟

- ۱ بعد از مهاجرت اروپاییان
۲ پیروزی بر انگلستان
۳ سرمایه‌گذاری فرانسه
۴ اعلام استقلال

۳۰۰. تمام گزینه‌ها از اعتقادات دایرةالمعارف‌نویسان بر فرانسه بود؛ به جز:

- ۱ مبارزه با خرافات
۲ تفکیک قوا
۳ برابری طبقاتی
۴ اهمیت انتخابات

معنا و مفهوم ناحیه سیاسی

درس ۹

در این درس می‌فواهیم ناهیهٔ سیاسی را آغاز کنیم و تا درس اکامل جلو ببریم.

انواع نواحی سیاسی

با توجه به نظام مدیریتی و مقیاس فضای جغرافیایی نواحی سیاسی را به دسته‌های مختلف تقسیم می‌کنند.

۱. فروملی	یک واحد جغرافیایی مثل شهر که تحت مدیریت شهرداری است.
۲. ملی	هر کشور مستقل که یک حکومت مستقل داشته باشد.
۳. فراملی (منطقه‌ای)	چند کشور که تحت ادارهٔ یک نظام مدیریت منطقه‌ای باشد.
۴. ویژه	ناحیه‌ای که نظام ویژهٔ مدیریتی خود را داشته باشد.
	الف) خودمختار: استان‌ها یا ایالاتی که به دلایل قومی و مذهبی، گرچه از استقلالی محدود بهره می‌برند؛ اما در امور سیاسی و دفاعی از حکومت مرکزی تبعیت می‌کنند. به عبارت دیگر، خودمختاری، استقلال محدود یک واحد سیاسی در ادارهٔ امور خود در داخل یک کشور است.
	ب) منطقهٔ آزاد تجاری: مناطقی که برخی قوانین و مقررات در آن‌ها اجرا نمی‌شود؛ مثل قوانین گمرکی و مالیاتی یا نیاز به روادید. (ویزا)

ببین

یکی از نواحی فراملی «اتحادیهٔ اروپا» هست. به سری نکتهٔ رایش برنید بد نیست؛ این اتحادیه از ۲۷ کشور مستقل که با هم متحد هستند، تشکیل شده است. این کشورها پذیرفته‌اند که از نظام مدیریت مشترکی تبعیت کنند. اصول مشترکی بین این ۲۷ کشور اروپایی وجود دارد، در زمینه‌هایی مثل سیاست خارجی، کشاورزی، تجارت، محیط‌زیست و ... یورو، واحد پولی مشترک و طبق عهدنامهٔ «شنگن»، نیاز به افذر روادید، برای مسافرت میان آن‌ها، لغو شده است.

ازکان نواحی سیاسی

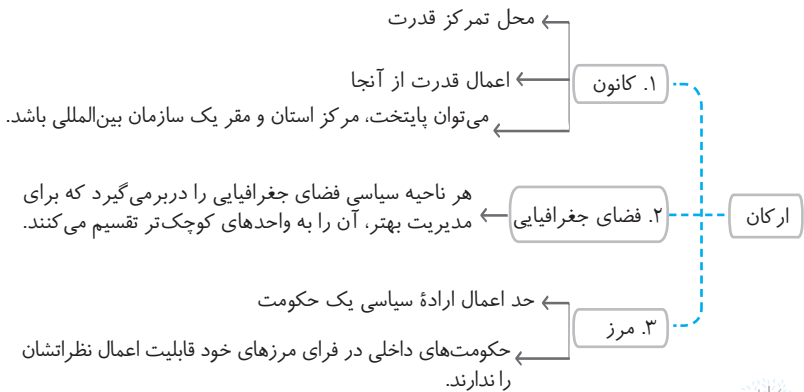
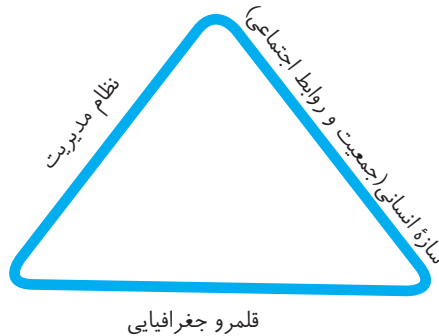

ناحیهٔ سیاسی به بخشی از سطح زمین گفته می‌شود که تحت مدیریت سیاسی یک قدرت سیاسی باشد.

۱. این ناهیه می تواند تحت مدیریت (قدرت سیاسی) یک نفر، یک نهاد، یک سازمان، شورا یا حکومت باشد.
۲. این ناهیه می تواند در اندازه های مختلف (همان طور که بالا اشاره شد) باشد.

شکل زیر به وضوح ارکان هر نظام سیاسی را نشان می دهد.

جغرافیای سیاسی

علم مطالعه کنش های متقابل جغرافیایی و سیاسی است که پیامدهای تأثیرات این دو بر یک دیگر را تحلیل می کند.

۱. مطالعه نواحی سیاسی، یکی از موضوعات این رشته است.
۲. این علم شاقه ای از جغرافیا است که با سیاست و جغرافیا ارتباط دارد.
۳. تصمیمات سیاسی بر جغرافیا و جغرافیا بر تصمیمات سیاسی تأثیر دارد.

کشور، یک ناحیه سیاسی

درس ۱

در ادامه مباحث نواحی سیاسی، به کشور نه تنها از دید جغرافیایی بلکه از دید «جغرافیای سیاسی» نگاه فوایم کرد.

ارکان بنیادین کشور

کشور، یک ناحیه سیاسی مستقل است که دارای ۱. سرزمین مشخص، ۲. جمعیت دائم و ۳. حکومت مرکزی است که بر امور داخلی و خارجی خود حکومت دارد.

علاوه بر سه مورد بالا رکن چهارمی وجود دارد، به نام «هاکمیت» که همان بی نیاز بودن از نظارت خارجی است. این مفهوم نشان از استقلال و قدرت سیاسی یک کشور دارد.

۱. سرزمین

هر کشور فضایی از سطح زمین را اشغال کرده است و این فضا، زیستگاه مشترک افرادی است که به آن کشور تعلق دارند.

۱. هیچ کشوری بدون سرزمین وجود ندارد.

۲. این فضا دارای منابعی است که برای فعالیت‌های اقتصادی مردم و کار و زندگی آن‌ها، عرصه فعالیت مسووب می‌شود.

۳. وسعت آن در کشورهای مختلف متفاوت است.

«هویت مکانی» فرد، از سرزمین محل تولد یا محل سکونت او نشأت می‌گیرد؛ این هویت احساس تعلق است که به تناسب ارتباط با مکان، در یک فرد یا یک گروه برانگیخته می‌شود. البته این وابستگی می‌تواند یک روستا یا یک قاره را دربرگیرد. انسان‌ها نسبت به فضاهای خاص، وابستگی نشان می‌دهند؛ یکی از این فضاها میهن است. وابستگی به میهن معمولاً بسیار عمیق است. حال سه مفهوم مهم «سرزمین» را بررسی می‌کنیم:

الف) مرز

کشورها برای مشخص کردن حدود خود به مرز نیاز دارند.

مرز عبارت است از خطی قراردادی که برای تعیین حدود یک ناحیه سیاسی، بر روی زمین مشخص می‌شود.

مرزهای سیاسی: مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی کشورها از یکدیگر، از نظر قلمرو و محدوده اعمال نظرات سیاسی بودن اهمیت دارند. مرز آخرین حد قلمرو زمینی، دریای و هوایی یک کشور است.

مراحل مرزگذاری: ۱. توافق کشورها برای تعیین حدود / ۲. علامت گذاری بر روی زمین طبق نقشه ترسیم شده از محل عبور خطوط مرزی

فرض کن میفوی یک کلاس پدید بین دو تالکلاس بزرگ در بیاری؛ برای این کار نقشه اون طبقه از مدرسه رو برمی داری، بعد روی این نقشه مسوده رو مشفص می کنی و دست آفر دیوار رو روی اون قسمت می سازی.

مرزها ارزش حقوقی و بین المللی دارند، زیرا مرزهای کشورهای هم مرز در اسناد سازمان ملل متفد ثبت می شود.

کوه: **خط الرأس** (خط حاصل از اتصال بلندترین نقطه کوهستانی) کوه های بین دو کشور به عنوان مرز در نظر گرفته می شود. رود: **استفاده از خط منصف تالوگ** (خطی که از وسط رودها می گذرد و فاصله دو کشور از آن یکسان است. ممکن است این خط از عمیق ترین نقاط بستر رود عبور کند که به آن تالوگ می گویند). برای تعیین مرز بین کشورهایی که رود را مبنای مرزبندی خود قرار می دهند.

دریا: **برای تعیین حدود دریایی ابتدا خط مبنا** (پایین ترین حد جزر دریا) را مشخص می کنند.

طبیعی

انواع مرز

اگر مرز در بخشی از زمین واقع شود که هیچ پدیده طبیعی برای تعیین مرزها وجود نداشته باشد، با استفاده از مختصات جغرافیایی، خط مرزی انتخاب می شود که گاهی با توافق دو کشور تعیین می شوند.

غیر طبیعی
(مصنوعی)

سه تا نکته در رابطه با فظوط مرزی دریایی؛

۱. به آب های پشت قط مبنا، آب های داخلی می گویند که کشور مجاور آن ها مالکشان است.
۲. از قط مبنا به سمت دریا عمود ۱۲ مایل دریایی (هر مایل دریایی برابر ۱۸۵۲ متر است). دریای سرزمینی نامیده می شود؛ این قسمت از دریا علاوه بر تعلق به کشور مجاور، به کشورهای دیگر هم این اجازه داده شده است تا از آن عبور کنند.
۳. به بخشی از دریا که در مالکیت هیچ کشوری تعلق ندارد و همه می توانند در آن فعالیت کنند، مشروط به این که مثل دریانوردی بین المللی نباشد، آب های آزاد می گویند.

تعاریفی که تو این سه تا نکته اومده، به علاوه اون تعاریفی که از قط های مرزهای طبیعی نوشته رو به فوئی یاد بگیر از سوال دادم.

انواع مرزها از نظر پیدایش و شکل گیری	
مرزهایی که از قدیم در محل‌های خالی از سکونت وجود داشته است و امروزه هم مورد قبول کشورها است.	۱. پیشتاز (قبل از سکونت)
با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی تعیین می‌شود.	۲. تطبیقی
مرزهایی که به شرایط فرهنگی توجه نمی‌شود. ممکن است در این نوع مرز افراد هم قوم از یکدیگر جدا شوند و در دو کشور مختلف تحت دو حکومت مختلف قرار گیرند.	۳. تحمیلی

۱. مرزهای هوایی؛ هر کشور می‌تواند بر فضای بالای سرزمین خود ادعای حکومت داشته باشد.
۲. مرزها و نحوه شکل‌گیری آن‌ها در امنیت و همکاری و بالعکس در ائتلاف و کشمکش تأثیر زیادی دارند.

مکان اهمیت مرزها

۱. تأثیر در رابطه با همسایگان (علت حساسیت زیاد و نظارت و مراقبت ویژه نسبت به آن‌ها)
۲. حفاظت و مدیریت مرزها در کشور ما برعهده مرزبانان نیروی انتظامی است و دفاع از مرزها در برابر تهدیدات خارجی از وظایف نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است.
۳. ساکنان مناطق مرزی همواره در محافظت از آن کمک کرده‌اند.
۴. امنیت مرزها به علت تأثیر در جابه‌جایی مسافران و کالاها و توسعه اقتصادی، می‌تواند موجب رونق (امنیت مرزها) یا رکود (ناامنی مرزها) بشود.

ب) تقسیمات کشوری

در ادامه مفاهیم مربوط به سرزمین، به سراغ تقسیمات کشوری می‌رویم. همان‌طور که در پایه دهم خواندید، حکومت‌ها برای اداره آسان‌تر کشور و ارائه خدمات مناسب‌تر به شهروندان، علاوه بر خارج کشور داخل مرزهای خود را از منظر سیاسی - اداری تقسیم می‌کنند.

میزان قدرت و اختیارات واحدهای سیاسی به نوع نظام سیاسی کشورها وابسته است؛ بنابراین این میزان از کشوری به کشوری دیگر متفاوت است.

پ) پایتخت، کانون سیاسی کشور

پایتخت مرکز اقتدار سیاسی یک کشور است و تمام تصمیمات از آن به سایر مناطق انتقال پیدا می‌کند. علاوه بر رؤسای قوای سه‌گانه، تمامی سازمان‌های اصلی کشور و سفارتخانه‌ها در پایتخت قرار دارند. این شهر مکان تمام ملاقات‌ها و قرارهای سیاسی است.

پایتخت‌ها اگر از قبل کلان‌شهر (مهم‌ترین شهر) نباشند، پس از چند سال به آن تبدیل خواهند شد. به‌عنوان مثال تهران قبل از انتخاب شدن به عنوان پایتخت شهر پندان بزرگ و مهمی نبود.

۱. داشتن قابلیت‌های محیطی مناسب

۲. جمعیت قابل توجه

۳. دسترسی آسان به سراسر کشور (در تقاطع راه‌ها قرار داشتن)

۴. دور بودن از مرزها + داشتن قابلیت دفاعی مناسب

عوامل انتخاب یک شهر
به‌عنوان پایتخت

۱. یک نکته گفتیم بالا و اون هم این بود که شهرها ممکنه به کلان شهر تبدیل بشوند. حالا نمونه عکس این قضیه، شهرهایی مانند پاریس است که سال‌ها پایتخت بودن خود را حفظ می‌کنند. یعنی از اول کلان شهر بودند.

۲. گاهی ممکن است به دلایلی پایتخت پایه‌ها شوند.

۳. از پیامدهای تبدیل شدن پایتخت‌ها به کلان شهر می‌توان به ترافیک، آلودگی هوا، رشد جمعیت و کمبود مسکن و خدمات اشاره کرد. (باتهران فودمون مقایسه کنید)

۲. ملت

عنصر بنیادین یک کشور که بدون آن کشور، معنا و مفهومی ندارد.

ملت عبارت است از جمعیتی که در قلمرو یک سرزمین مشخص جمع شده‌اند و دارای اشتراکات تاریخی، زبانی، مذهبی و اقتصادی هستند.

هویت یک ملت، ریشه در تاریخ و فرهنگ آن‌ها دارد و طی نسل‌های متوالی پدید می‌آید. به دلیل همین اشتراکات است که با یکدیگر احساس هم‌بستگی دارند. البته این احساس تا زمانی خوب است که دچار ناسیونالیسم افراطی نشوند.

۳. حکومت

هر کشور برای اداره امور خود به نظام مدیریت نیاز دارد.

وظایف حکومت

وظایف عمده مدیریت کشور

(حراست از قلمرو و مرزهای کشور، دفاع در برابر هجوم دشمنان، حفظ منابع طبیعی و بهره برداری از آنها و ...)

اداره امور سرزمین

(وضع قوانین و مقررات، رسیدگی به اختلافات، قضاوت، خدمات رسانی به مردم و رفاه و تأمین اجتماعی و بهداشت آموزش، خدمات فرهنگی، برقراری نظم و امنیت و ...)

اداره سازه یا ساختار
انسانی

(روابط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با سایر کشورها، بستن پیمان‌ها و قراردادهای همکاری با نهادهای بین‌المللی، پیشگیری از جنگ، برقراری صلح و توسعه همکاری‌های تجاری و ...)

روابط خارجی

حکومت‌ها بر اساس فضای جغرافیای و توزیع قدرت در پهنه کشور تقسیم‌بندی می‌شوند.

انواع نظام‌های سیاسی	
۱. تک‌ساخت	انتشار از اروپا و فرانسه اگرچه در این نظام کشور به قسمت‌های کوچک‌تر تقسیم می‌شود، اما حکومت مرکزی است که محدوده قدرت آن‌ها را مشخص می‌کند. تنها سطح قانون‌گذاری = مجلس قوانین همسان در سطح کشور
۲. فدرال	تقسیم کشور به ایالات و تفویض قدرت به آن‌ها سطوح قدرت: فدرال و ایالت علاوه بر وجود حکومت و تصمیم‌گیری در سطح ملی، در سطح ایالات قانون‌گذاری انجام می‌شود. حکومت در نقش ارتباط‌دهنده و هماهنگ‌کننده ایالات ایالات در دفاع، سیاست خارجی و واحد پول از دولت مرکزی تبعیت می‌کنند.
۳. ناحیه‌ای و ترکیبی	در این نوع حکومت در اکثر کشور به شکل تک‌ساخت انجام می‌شود؛ اما در چند قسمت مناطق خودمختار وجود دارد.

پیدایش و بقای یک کشور

هویت ملی، همبستگی ملی و پیوستگی زمینی از عوامل پیدایش و بقای یک کشور هستند؛ در صورت تضعیف این عوامل، خطر فروپاشی و نابودی آن کشور را تهدید می‌کند. هر حکومت باید این عوامل را بشناسد و در راستای تقویت آن‌ها بکوشد.

ژئوپلیتیک

درس ۱۱

در آخرین درس از دروس مربوط به جغرافیای سیاسی می‌فواهمیم با ژئوپلیتیک و معنای آن آشنا بشیم.

اصطلاح ژئوپلیتیک

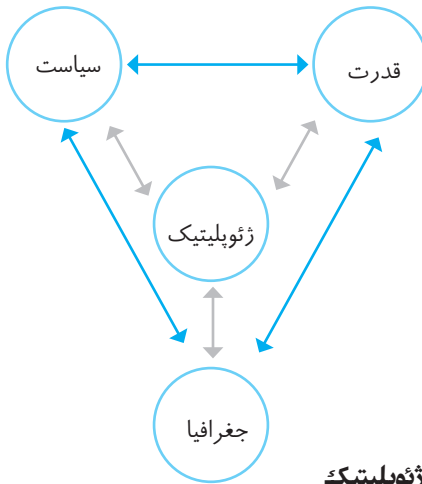

ژئو ← مخفف ژئوگرافی یا همان جغرافیا

پلیتیک ← به معنای سیاست

ژئوپلیتیک

تعریف ژئوپلیتیک از دیدگاه جغرافی‌دان سیاسی ایرانی: شاخه‌ای از دانش جغرافیای سیاسی که با موضوع قدرت و ارتباط آن با سیاست و جغرافیا و روابط متقابل میان این سه مرتبط است. باتوجه به شکل صفحه بعد، می‌بینید که عنصر قدرت به رابطه متقابل جغرافیا و سیاست اضافه شده است؛ زیرا جوهره ژئوپلیتیک را قدرت تشکیل داده است.

اجزای مدل ژئوپلیتیک

همان‌طور که بالا گفته شد، جغرافیا سه عنصر دارد:

۱. قدرت

در فرهنگ فارسی این واژه به معنای «داشتن توانایی» است؛ اما در مباحث اجتماعی و سیاسی، از قدرت تحت عنوان «کنترل و نفوذ بر دیگران» یا «سلطه و توانایی مجبور کردن دیگران به انجام کاری» یاد می‌شود.

با توجه به این‌که هر فرد برای رسیدن به اهداف و خواسته‌های خود باید قدرت داشته باشد، به تناسب شرایط و اهداف گوناگون قدرت‌های مختلف به‌وجود آمده است.

رابطه قدرت و سیاست

در این رابطه دو تعریف زیر را بخوانید:

۱. سیاست: علم ادارهٔ یک کشور یا حکومت‌داری
۲. بازیگران سیاسی: سیاستمداران، حکومت‌ها و ... همواره در پی کسب قدرت برای رسیدن به اهداف و آرمان‌های خود هستند. به این افراد بازیگران سیاسی می‌گویند.
۱. حکومت‌های سیاسی اصلی:
۲. رهبران ایدئولوژیک و افراد برجستهٔ سیاسی که بر مردم نفوذ دارند.
۳. گروه‌ها و احزاب سیاسی
۴. سازمان‌های مردم‌نهاد و غیرحکومتی (NGO)
۵. سازمان‌های بین‌المللی
۶. نهادهای اقتصادی و تجاری بین‌المللی

اصولاً قدرت مثل یک شمشیر دو لبه است؛ یعنی دولت‌ها می‌توانند هم در پهنوت مثبت و برای صلاح مردم فواید و هم در پهنوت منفی و علیه ملت فواید به‌کار ببرند.

رابطه قدرت و جغرافیا

عوامل و ارزش‌های جغرافیایی، نقش مهمی در شکل‌گیری قدرت دارند. این عوامل هم موجب قدرت هستند و هم موجب ضعف

قدرت‌ها و نظریه‌های ژئوپلیتیک

نام نظریه	ارائه‌کننده	محتوای نظریه	نکات نظریه
فضای حیاتی	راتزل (پدر علم جغرافیای سیاسی)	نابودی حتمی کشورهای کوچک در صورت نداشتن فضای کافی برای جمعیت خود	۱. از نظر وی نزدیکی به دولت‌های بزرگ یا ضعیف موجب تأثیر بر سیاست و قدرت می‌شود. ۲. دولت‌های بزرگ در کشمکش بر سر قدرت. ۳. با تأسیس و توسعه سازمان‌های حقوقی بین‌الملل، کشور گشایی تقریباً متوقف شد.
هارتلند (قلب خشکی)	مکیندر (جغرافی‌دان انگلیسی)	توجه به خشکی در مقوله تولید قدرت	۱. جزیره جهانی ← سه قاره به هم چسبیده آسیا، اروپا و آفریقا ۲. منطقه خشکی اوراسیا = قلعه (دژ) غیر قابل دسترسی برای قدرت‌های دریایی ۳. قلب خشکی ← هر کس این منطقه یعنی شرق اروپا (بخش مرکزی هارتلند) را تصرف کند بر کل جزیره جهانی مسلط می‌شود.
قدرت دریایی	آلفرد ماهان (دریاسالار)	تأثیر فضاهای دریایی و اقیانوسی در شکل‌گیری قدرت جهانی و محاصره قدرت خشکی	۱. وی معتقد بود علاوه بر نیروی دریایی، تجارت دریایی هم در قدرت دریایی مؤثر است. ۲. کتاب «نفوذ و تأثیر دریایی در تاریخ» متعلق به اوست.

آلفرد ماهان در ادامه نظریه خود ۶ شرط برای تبدیل شدن یک کشور به قدرت دریایی را مطرح می‌کند:

۱. موقعیت جغرافیایی / ۲. قطب‌منشی سیاسی و حکومت / ۳. وضع طبیعی سواحل
۴. فرهنگ دریانوردی / ۵. تعداد جمعیت / ۶. گسترش سواحل

ایران و قدرت دریایی

- از آنجایی که این مبحث را در سال گذشته بسیار خوانده‌اید به دو نکته بسنده می‌کنیم:
۱. نیروی دریایی راهبردی: نیروی قادر به انجام عملیات در آب‌های عمیق اقیانوس
 ۲. بندر جاسک و بندر اقیانوسی چابهار، دو بندر مهم ایران در دریای عمان هستند.

قدرت ملی

قدرت یک کشور برای رسیدن به اهداف و تحقق آرمان‌هایش

کشوری که قدرت ملی داشته باشد، بدون داشتن مانع می‌تواند خواسته‌های ملت خود را تأمین کند. این قدرت بر روابط ملل با یکدیگر تأثیر دارد.

بین

یکی از عوامل قدرت ملی که از زیرشافه‌های مورد دو ۴ است، شکل کشور است. شکل کشورها به پنج دسته تقسیم می‌شود:

۱. فشرده ← دایره یا مربع شکل
۲. طویل ← طول آنها شش برابر عرض آنها
۳. دنباله‌دار ← دارای یک دنباله شبه‌جزیره‌ای جدا افتاده از سرزمین اصلی
۴. چندپاره ← جزیره‌ای
۵. محاطی ← محصور در یک کشور دیگر

بهترین شکل برای یک سرزمین، فشرده است؛ چرا که پایتخت در مرکز آن قرار گرفته است و در کمترین زمان به نقاط مختلف کشور می‌توان دسترسی پیدا کرد.

منطقه ژئوپلیتیک

منطقه ژئوپلیتیکی عبارت است از بخشی از سطح زمین یا تعدادی کشور هم جوار که به دلیل داشتن ارزشهای جغرافیایی، بازیگران سیاسی برای کنترل یا تصرف آنها با یکدیگر وارد تعامل (کنش و واکنش) می‌شوند. این تعامل ممکن است مذاکره، همکاری و هم بستگی یا رقابت و کشمکش و حتی جنگ باشد.

منطقه ژئوپلیتیک، منطقه‌ای است که سه عامل سیاست، قدرت و جغرافیا با هم در تعامل هستند و توجه قدرت‌های جهانی را به خود جلب می‌کنند.

آزمون ۱۵ دقیقه

با توجه به متن زیر به دو سؤال زیر پاسخ دهید.

«علی تصمیم دارد شرکت خدماتی ایجاد کند. با توجه به تحقیقاتی که او کرده، بنای این شرکت در محله باغ فیض بسیار مناسب است نیاز به فضای بزرگی ندارد و با آپارتمانی ۱۲۰ متری نیازهای او برآورده می‌شود. او به دو معاون، سه منشی و بیست کارگر برای شروع کار نیاز دارد که وظایف هر کدام مشخص است. تابلوهایی با نقش‌های زیبا، تلفن‌ها و میزهایی برای منشی‌ها احتیاج دارد. همچنین تأمین وسایل کارکنان به عهده اوست. او کارهای عضویت در اتحادیه را قبل از شروع کار انجام داده است.»

۱۳۶. با توجه به ارکان اصلی این شرکت؛ کدام یک از گزینه‌های زیر درست است؟

- ۱ فضای جغرافیایی؛ ایجاد شرکت خدماتی توسط علی
- ۲ ساختار انسانی؛ دو معاون، سه منشی و بیست کارگر
- ۳ نظام مدیریت؛ انجام کارهای عضویت در اتحادیه از قبل
- ۴ قلمرو جغرافیایی؛ تابلوها، تلفن و نیرو استخدام افراد

۱۳۷. وظایف مدیریت در کدام گزینه آمده است؟

- ۱ خرید آپارتمان ۱۲۰ متری - مشخص کردن وظایف کارکنان - عضویت در اتحادیه
- ۲ خرید آپارتمان ۱۲۰ متری - تحقیق دربارهٔ باغ فیض - عضویت در اتحادیه
- ۳ خرید وسایل موردنیاز کارکنان - تحقیق دربارهٔ باغ فیض - استخدام کارکنان
- ۴ خرید وسایل موردنیاز کارکنان - مشخص کردن وظایف کارکنان - استخدام کارکنان

۱۳۸. چه تفاوتی بین ناحیهٔ خودمختار و ناحیهٔ آزاد تجاری وجود دارد؟

- ۱ برای ورود به نواحی خودمختار نیاز به ویزا ندارند؛ اما در نواحی آزاد تجاری این محدودیت اقتصادی را دارند.
- ۲ نواحی خودمختار در جنگ‌ها تابع هیچ حکومتی نیستند و نواحی آزاد تجاری تابع حکومت مرکزی‌اند.
- ۳ نواحی آزاد تجاری؛ آزادی نامحدودی دارند؛ اما نواحی خودمختار اکثر قوانین کشوری اجرا نمی‌شود.
- ۴ در مناطق آزاد تجاری برخی قوانین اجرا نمی‌شود؛ اما نواحی خودمختار از استقلال محدودی برخوردارند.

۱۳۹. کدام گزینه نشان از رابطهٔ جغرافیا و سیاست دارد؟

- ۱ رئیس‌جمهور ایران تصمیم می‌گیرد جزایر خلیج فارس را به کشور دیگر ببخشد.
- ۲ احداث ابزار نظامی در مرزهای کوهستانی به تناسب آن‌ها
- ۳ احداث تونل مانس بین انگلستان و فرانسه و گسترش روابط سیاسی این دو کشور
- ۴ اجرای طرح محدودهٔ طرح ترافیک در شهر به علت سرعت تردد

۱۴۰. کدام یک از محدوده‌های جغرافیایی زیر مثالی برای ناحیه فراملی است؟

الف) ایران (ب) پاریس / پ) کردستان (عراق) / ت) اتحادیهٔ اروپا

ث) قشم / ج) انگلستان / چ) ارومیه / ح) نخجوان

- ۱ الف و ت ۲ پ و ج ۳ ج و ب ۴ ث و ت

۱۴۱. با توجه به ارکان کشور همهٔ گزینه‌ها درست می‌باشند؛ به‌جز:

- ۱ هر کشور بخشی از سطح زمین را اشغال کرده و هیچ زمینی بدون کشور قابل تصور نیست.
- ۲ هر کشور دارای جمعیتی است که برای خود نظام سیاسی و حکومتی جهت ادارهٔ امور تأسیس می‌کنند.
- ۳ هر کشور حکومتی دارد که نظام سیاسی آن کشوری باشد و امور سرزمین را هدایت می‌کند.
- ۴ هر کشور رکن چهارمی دارد که حاکمیت نامیده می‌شود و عبارت است از استقلال و بی‌نیاز بودن به‌غیر است.

۱۴۲. نظام سیاسی فدرال چیست؟

- ۱ حکومت و توزیع قدرت در این نظام سه سطح دارد: ملی، ایالت و شهری
- ۲ هر ایالت شهر این نوع حکومت قوهٔ مقننه، مجریه و قضائیه مستقل دارد.
- ۳ در این حکومت، کشور به چندین ایالت تقسیم می‌شود و ایالات اختیارات زیادی دارند.
- ۴ این نظام سیاسی از کشورهای اروپایی و فرانسه به دیگر کشورها سرایت کرد و حکومت واحد دارد.

۱۴۳. از مهم‌ترین عوامل پیدایش و بقای یک کشور می‌توان به، همبستگی ملی و اشاره کرد که در صورت تضمین آن‌ها، کشور دچار فروپاشی نمی‌شود.

- ۱ هویت ملی - پیوستگی سرزمینی ۲ زبان مشترک - پیوستگی سرزمینی
- ۳ هویت ملی - پیوستگی قومی ۴ زبان مشترک - پیوستگی قومی

۱۴۴. به‌ترتیب کدام یک از مرزهای زیر تطبیقی و کدام یک تحمیلی است؟

- ۱ هند و پاکستان - ایران و عراق ۲ برزیل و آرژانتین - ایران و عراق
- ۳ برزیل و آرژانتین - کرهٔ شمالی و جنوبی ۴ هند و پاکستان - کرهٔ شمالی و جنوبی

۱۴۵. در رابطه با انواع ارز، کدام یک از عبارتهای زیر درست است؟

- الف) کوه: استفاده از ارتفاعات دو کشور جهت تعیین آن‌ها
 ب) دریا: استفاده از خط‌منصف یا تالوگ در این روش
 پ) مرز پیشتاز: مرزهایی که از قدیم بودند و هنوز مورد قبول هستند.
 ت) مرزهای هوایی: هر کشور می‌تواند در هوا هم مرز داشته باشد اما به هواپیماهای عبوری نمی‌تواند کاری داشته باشد.

۱ الف و ب ۲ پ و الف ۳ ب و ت ۴ ت و پ

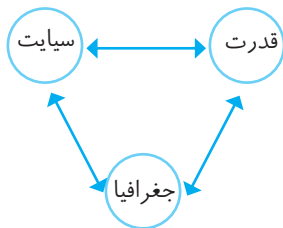
۱۴۶. منظور مکنندر از «Heartland» چیست؟

- ۱ مقاله‌ای که او با موضوع تولید قدرت و با توجه به خشکی‌ها نوشته است.
 ۲ بخش عمده خشکی‌های جهان، سه قاره به هم چسبیده آسیا و اروپا و آفریقا است.
 ۳ او این جزیره جهانی، منطقه خشک اوراسیا را هارت لند یعنی قلب خشکی نامیده است.
 ۴ او شرق اروپا را منبع بزرگ قدرت می‌داند و آن را قلب خشکی جهان نامید.

۱۴۷. همه تعاریف زیر در رابطه با شکل کشورها درست می‌باشند؛ به جز:

- ۱ کشورهایی که در یک کشور دیگر محصور شده باشند؛ مثل لسوتو (محاوی)
 ۲ کشورهایی که یک بخش دالان مانند آن جدا افتاده باشد. (دنباله‌دار)
 ۳ کشورهایی که عرض آن‌ها حداقل شش برابر طولشان باشد. (طویل)
 ۴ کشورهایی که به شکل جزیره‌ای هستند؛ مثل اندونزی و نیوزلند (چند تکه)

۱۴۸. شکل زیر مربوط به چه ناحیه‌ای است؟

- ۱ منطقه‌ای که به علل ارزش جغرافیایی کشورها با هم وارد کنش و واکنش بشوند.
 ۲ ناحیه سیاسی در شکل؛ دارای سرزمین مشخص و جمعیت دائم باشد.
 ۳ شاخه‌ای از علوم جغرافیایی که از عناصر مختلف ترکیب‌شان و تأثیرات آن‌ها را بر هم مشخص می‌کند.
 ۴ ناحیه‌ای که بخشی از سطح زمین است که تحت مدیریت سیاسی یا فرمانروایی یک قدرت سیاسی باشد.

۱۴۹. همه موارد از ویژگی‌های «کانون سیاسی یک کشور» به‌شمار می‌آید؛ به جز: (فارچ از کشور ۹۸)

- ۱ مرکز اقتدار سیاسی یک کشور است.
 ۲ به دلیل دوری از مرزها، قابلیت دفاعی مناسبی دارد.
 ۳ محل تصمیم‌گیری‌های سیاسی یک کشور با سایر کشورها است.
 ۴ فرمان‌های سیاسی از این کانون در سراسر کشور پخش می‌شود.

۱۵۰. کدام یک از گزینه‌های زیر به نقش «موقعیت جغرافیایی» کشور در قدرت‌مندی اشاره دارد؟

- ۱ وسعت زیاد کشورها که جمعیت کمی دارند و ممکن است در امر دفاع به مشکل بخورند.
 ۲ کشورهایی مثل ژاپن و انگلستان به علت دسترسی به آب‌های آزاد قدرت دریایی بسیاری داشتند.
 ۳ کشوری که جمعیت زیاد و باسواد داشته باشد، می‌تواند قدرت‌مندی را افزایش دهد.
 ۴ کشورهایی که دچار کمبود آب هستند یا با پدیده فرسایش و آلودگی خاک مواجه‌اند، توانمندی‌هایشان ضعیف می‌شود.

دوران اشکانیان به بعد جزء نجای درجهٔ دوم محسوب می‌شدند. *دهم صفحہ ۱۱۰۹، ۱۱۱ و ۱۱۲*

۲۷۶. **گزینه ۲** *اولین قدم کشف راه‌های دریایی است که در دوران داریوش هخامنشی بر داشته شد. *دهم صفحہ ۱۲۱**

۲۷۷. **گزینه ۱** *آئین مانی از این آئین استفاده نکرده است. *دهم صفحہ ۱۳۵**

۲۷۸. **گزینه ۲** *مکه تجاری بوده است؛ ولی طائف، مکه، یمن و یثرب کشاورزی. *یازدهم صفحہ ۲۲**

۲۷۹. **گزینه ۳** *باید توجه داشته باشید که سؤال دربارهٔ پذیرش بی‌چون و چرای فرمانروایی است. بر این اساس تدابیر قهرآمیز جزء آن محسوب نمی‌شود. *یازدهم صفحہ ۵۹**

۲۸۰. **گزینه ۳** *باید توجه داشته باشید سه شهر دیگر جزء مناطقی هستند که بر اعراب شوریدند. برای باز شدن این سؤال ابتدا باید توجه داشته باشید منظور از سیاست امویان چه بوده است. در این دوران امویان برای ادارهٔ شهر از مهاجرت دادن اعراب به این مناطق استفاده می‌کردند و در قم این سیاست باعث درگیری شد. *یازدهم صفحہ ۱۵**

۲۸۱. **گزینه ۳** *در دوران غازان‌خان و زمان رشیدالدین فضل‌الله همدانی اسلام دین رسمی اعلام شد. *یازدهم صفحہ ۱۱۶**

۲۸۲. **گزینه ۳** *تاریخ جهان‌گشا نوشتهٔ عظامک جوینی یکی از وزرای دوران ایلخانی است. *یازدهم صفحہ ۱۳۲**

۲۸۳. **گزینه ۲** *میرعلی هروی از جمله خوشنویسان دوران صفویه است. *یازدهم صفحہ ۱۵۵**

۲۸۴. **گزینه ۴** *در قرون وسطا به الهیات مسیحی، فلسفه و منطق توجه می‌شد. *یازدهم صفحہ ۱۷۲**

۲۸۵. **گزینه ۲** *اول باید توجه داشته باشید که کلمب از نظریهٔ کروی بودن زمین استفاده کرد. این نظریه در ابتدا توسط کوپرنیک ارائه شد. *یازدهم صفحہ ۱۸۰ و ۱۸۲**

۲۸۶. **گزینه ۱** *در این تست ابتدا باید توجه داشته باشید نام کتاب اهمیتی ندارد. مورد حائز اهمیت در این تست مبالغه در ذکر نام و القاب آنان است که نشان‌دهندهٔ سنتی بودن شیوهٔ نگارش آن است. نکتهٔ مهم این است*

۲۶۷. **گزینه ۳** *باید توجه کرد که کم‌شدن قدرت قزلباشان از جمله راه‌های شاه عباس برای تشکیل سپاه دائم بوده است نه نتیجهٔ آن *صفحہ ۱۳۹**

۲۶۸. **گزینه ۳** *باید توجه داشته باشید که در متن سؤال به سه ویژگی فلزکاری زمان صفویان اشاره شده است؛ ۱. جنس فولادی ظرف / ۲. شعر وحشی بافقی / ۳. حک‌شدن شعر بر روی آن. *صفحات ۱۳۸ و ۱۵۶**

۲۶۹. **گزینه ۱** *در آلمان چنین درگیری ایجاد شد. *صفحہ ۱۷۱**

۲۷۰. **گزینه ۱** *از نظر مارتین لوتر، اولین منتقد جدی کلیسا، ایمان، مایهٔ رستگاری بود. *صفحہ ۱۸۵**

۲۷۱. **گزینه ۳** *باید دقت داشته باشید دوران گردآوری خوراک مربوط به پیش از تاریخ است و از این دوران نوشتهٔ مکتوبی وجود ندارد. پس گزینه‌های «۱» و «۲» غلط است. بر اساس این داده که دربارهٔ دوران پیش از تاریخ تنها منابع موجود آثار باستانی است گزینه‌های «۳» و «۴» درست است؛ ولی باید به این نکتهٔ ریز توجه داشته باشید که در دوران تولید خوراک چرخ سفالگری ابداع می‌شود. *دهم صفحہ ۳۰، ۳۰۲ و ۳۳۳**

۲۷۲. **گزینه ۱** *منظور از باور ایرانی که وارد روم شد پرستش مهر است که در دوران اشکانیان وارد آسیای صغیر و بعد از آن روم شد. *دهم صفحہ ۵۸ و ۱۳۲**

۲۷۳. **گزینه ۳** *تثبیت حکومت هخامنشی در دوران داریوش انجام شد که سومین شاه هخامنشی بود. *دهم صفحہ ۱۵**

۲۷۴. **گزینه ۴** *هخامنشیان از نام نیای خود به نام هخامنش، ساسانیان از نام نیای مؤسس خود یعنی ساسان، اشکانیان از نام نیای مؤسس آن یعنی ارشک یا اشک برای نام‌گذاری استفاده کرده‌اند. *دهم صفحہ ۹۱، ۹۰، ۹۳ و ۹۴**

۲۷۵. **گزینه ۱** *دیربان دوران ماد تا پایان دوران اشکانی وجود نداشتند و در دوران ساسانیان وارد هرم اجتماعی شدند. دهقانان نیز در دوران هخامنشیان و اشکانیان جزء تودهٔ مردم محسوب می‌شدند. نظامیان نیز در دوران هخامنشیان جزء ردهٔ بالای جامعه بودند؛ ولی از*

۲۹۴. **گزینه ۱** ◀ نهضت ادبی بازگشت ادبی در دوره زندیه شکل گرفت و فتوحات نادر باعث ورود هنرمندان و صنعتگران هندی به ایران شد و هنر تلفیقی را بنا نهاد. *صفحات ۵۲۲ تا ۵۲۴*

۲۹۵. **گزینه ۴** ◀ در دوره کریم‌خان بندر بوشهر مرکز تجارت داخلی و خارجی شد. *صفحه ۲۲*

۲۹۶. **گزینه ۲** ◀ برای پاسخ به نمودار زیر دقت نمایید:

ورود پرتغالی‌ها و اسپانیایی‌ها به هند ← اعطای امتیازات تجاری و گمرکی ← ورود فرانسه، هلند و انگلیس به هند ← تأسیس شرکت‌های تجاری به نام کمپانی هند شرقی ← آغاز فعالیت‌های استعماری ← تصرف بخش‌هایی از هندوستان ← رقابت بین استعمارگران ← استفاده انگلیسی‌ها از ثروت غارت‌شده برای افزایش قدرت خود ← دست‌اندازی به کشورهای همسایه هند برای حفظ سلطه خود بر هند *صفحه ۲۵*

۲۹۷. **گزینه ۴** ◀ پرتغال عثمانی تأثیری نداشتند است. *صفحه ۲۵*

۲۹۸. **گزینه ۲** ◀ باید دقت داشته باشید بعد از انقلاب باشکوه قدرت شاه مانند گذشته نشد. *صفحه ۲۶*

۲۹۹. **گزینه ۴** ◀ بعد از اعلام استقلال در این کشور قدرت این کشور از نظر اقتصادی و سیاسی افزایش یافت. *صفحه ۲۷*

۳۰۰. **گزینه ۳** ◀ برابری طبقاتی از اعتقادات دایره‌المعارف‌نویسان نبود. *صفحه ۲۸*

۳۰۱. **گزینه ۱** ◀ باید دقت داشته باشید سه گزینه دیگر بعد از رفتن آقامحمدخان به استرآباد است. *صفحه ۳۲*

۳۰۲. **گزینه ۲** ◀ فتحعلی‌شاه در دفع شورش‌های داخلی موفق بود و در نبردهای خارجی شکست خورد. اصلاحات را امیرکبیر انجام داد که بعد از مرگش متوقف شد. *صفحات ۳۳۴ تا ۳۳۶*

۳۰۳. **گزینه ۴** ◀ نفوذ زنان حرمسرا نقشی در کم کردن قدرت مطلقه شاهان نداشت. *صفحه ۳۷*

۳۰۴. **گزینه ۳** ◀ دعای شرع این وظیفه را داشتند و تأسیس بریگاد قزاق بعد از دوران امیرکبیر که اواخر سلطنت ناصرالدین‌شاه صدراعظم بود تشکیل شد. *صفحات ۳۸ تا ۴۰*

که با وجود این‌که از دوران قاجار شیوه مدرن آغاز شده است؛ ولی لزوماً تمام منابع این دوران شیوه مدرن نیستند. نکته مهم بعدی این است که بدانید هریک از کتاب‌های زیر در ذیل کدام دسته قرار می‌گیرند. *صفحات ۵۰۲ و ۶*

۲۸۷. **گزینه ۲** ◀ برای پاسخ به نمودارهای زیر دقت نمایید:

جنگ‌های ایران و روسیه ← آشنایی با غرب ← مقایسه بین ایران و اروپا ← آغاز ترجمه آثار اروپایی ← گسترش ترجمه ورود اروپاییان به ایران ← گسترش فعالیت شرق‌شناسان ← رمزگشایی کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان ← کسب اطلاعات دقیق ← گسترش کشفیات باستان‌شناسان *صفحه ۳*

۲۸۸. **گزینه ۳** ◀ برای پاسخ به جدول زیر دقت نمایید:

منبع	اطلاعات
سفرنامه	اطلاعات از گمرک
روزنامه	اطلاعات احزاب درباره
اسناد	اطلاعات نظامی
خاطرات	شرح حال رجال

صفحات ۵۹ تا ۱۳

۲۸۹. **گزینه ۲** ◀ حکمت تاریخی توسط آقاخان کرمانی به کار رفته است. *صفحات ۵ و ۶*

۲۹۰. **گزینه ۳** ◀ جنگ‌های ایران و روسیه آغازگر تغییر تاریخ‌نگاری از سنتی به جدید است؛ ولی از جمله رویدادهای تأثیرگذار نیست چون تغییر بینش بعد از انقلاب مشروطه روی داد. *صفحات ۳ و ۷*

۲۹۱. **گزینه ۴** ◀ این سلسله از اواخر حکومت نادرشاه وارد مرحله سقوط شد. *صفحه ۱۹*

۲۹۲. **گزینه ۳** ◀ دوران نادر بر پایه جنگ‌های داخلی و خارجی همراه بود؛ ولی کریم‌خان جنگ‌ها را متوقف کرد و به آبادانی کشور پرداخت. *صفحات ۱۹ و ۲۰*

۲۹۳. **گزینه ۱** ◀ در زمان نادرشاه افشار بین ایران و عثمانی صلح برقرار شد. *صفحه ۲۱*

۱۲۴. **گزینه ۴** بررسی عبارات نامربوط، الف) دومین خانواده بزرگ زبانی چینی - تبتی است. / ب) این زبان در ۲ قاره گسترده شده است. صفحات ۶۹ و ۷۰

نیمه پیرامون از کشورهای مرکز ضعیف تر هستند. گزینه «۴» کشورهای مرکز مثل قطب آهن را سرمایه را جذب می کنند. صفحه ۱۰۲

۱۲۵. **گزینه ۲** پدیده پخش، فرآیندی است که طی آن یک موضوع یا یک پدیده از مکانی به سایر مکان ها گسترش می یابد. صفحه ۷۹

۱۲۳. **گزینه ۲** صفحه ۱۰۹

۱۲۶. **گزینه ۳** بررسی سایر گزینه ها، گزینه «۱» دین مسیحیت در خاورمیانه ظهور کرد. گزینه «۲» دین در خلق چشم اندازهای فرهنگی نقش مهمی دارد. گزینه «۴» دین زرتشت از مذاهب یکتا پرستی است. صفحات ۷۳ و ۷۴

۱۳۴. **گزینه ۱** با آغاز عصر اکتشافات و پیشرفت دریانوردی اروپاییان با تصرف بخش هایی از آسیا، آفریقا و آمریکای جنوبی به استخراج منابع آن ها پرداختند. همچنین با وقوع انقلاب صنعتی و نیاز بیشتر اروپاییان به مواد اولیه این استعمارات گسترش یافت. صفحه ۱۰۱

۱۲۷. **گزینه ۴** گاهی دو ناحیه فرهنگی خیلی به هم نزدیک اند و پدیده فرهنگی در اثر تماس مستقیم مردم این دو ناحیه به هم منتقل می شود مثل ورزش هاکی که از آمریکا به کانادا سرایت کرده است. صفحه ۸۱

۱۳۵. **گزینه ۱** با گسترش انقلاب صنعتی برای تولید کالاهای صنعتی استعمارگران به مواد خام و اولیه نیاز داشتند و آن ها را با استخراج از مستعمرات به سرزمین های خود سرازیر کردند. صفحه ۱۰۱

۱۲۸. **گزینه ۴** بررسی سایر گزینه ها، ۱) استخراج مواد خام یا تولید محصول در زمین و دریا شامل آن می شود. / ۲) تعریف صنعت / ۳) تعریف خدمات صفحه ۸۴

۱۳۶. **گزینه ۲** بررسی سایر گزینه ها، گزینه «۱»: ایجاد شرکت ربطی به فضای جغرافیایی ندارد، بلکه آبارتمان ۱۲۰ متری به این فضا مربوط است. گزینه «۳»: عبارت این گزینه به تنظیم روابط بازمی گردد. گزینه «۴»: عبارت این گزینه هم مربوط به تنظیم امور فضا است، نه قلمرو جغرافیایی صفحات ۱۱۶ و ۱۱۷

۱۲۹. **گزینه ۳** عبارت داده شده مربوط به «پلاتیشن» است. حال بررسی سایر گزینه ها، گزینه «۱» کشاورزی معیشتی. گزینه «۲» کشاورزی غله تجاری گزینه «۳» کشت تک محصول تخصصی گزینه «۴» دامداری تجاری صفحه ۹۱

۱۳۷. **گزینه ۱** وظایف نظام مدیریت عبارت اند از: ۱. تنظیم امور فضا / ۲. تنظیم روابط سازه انسانی / ۳. تنظیم امور مدرسه با خارج آن صفحات ۱۱۶ و ۱۱۷

۱۳۰. **گزینه ۴** در کشاورزی معیشتی تولید محصول یا پرورش دام بیشتر در حد مصرف خانواده کشاورز یا فروش محلی صورت می گیرد و میزان تولید و سود اقتصادی آن کم است. صفحه ۸۴

۱۳۸. **گزینه ۴** نواحی خودمختار: در استقلال به طور محدود آزاد هستند؛ اما در جنگ ها تابع حکومت مرکزی هستند. نواحی آزاد تجاری: مناطقی هستند که در برخی قوانین آزاد هستند؛ مثل اخذ ویزا یا عدم اجرای قوانین مالیاتی و عوارض گمرکی صفحه ۱۱۹

۱۳۱. **گزینه ۱** نکته: صنایع «های تک» در همه کشورهای وجود ندارد و تنها در کشورهای خاص دیده می شود. صفحه ۹۶

۱۳۹. **گزینه ۳** احداث تونل تأثیر سیاست بر جغرافیا - گسترش روابط بین دو کشور تأثیر جغرافیا بر سیاست صفحه ۱۲۱

۱۳۲. **گزینه ۲** بررسی سایر گزینه ها، گزینه «۱» کشورهای پیرامون غالباً تولیدکننده و صادرکننده مواد خام هستند. گزینه «۳» کشورهای

۱۴۰. **گزینه ۳** به یک واحد جغرافیایی مثل شهر، دولت، بخش و ... که تحت مدیریت شهرداری، بخشداری و ... قرار دارد، واحد فروملی می گویند. صفحه ۱۱۸

۱۴۹. **گزینه ۲** یکی از عوامل انتخاب پایتخت به عنوان مرکز سیاسی یک کشور دسترسی آسان به سرتاسر کشور، به‌ویژه مرزها است. *صفحه ۱۳۶*

۱۵۰. **گزینه ۲** بررسی سایر گزینه‌ها، گزینه «۱»: به وسعت کشورها بازمی‌گردد. گزینه «۳»: به جمعیت کشور بازمی‌گردد. گزینه «۴»: به بنیادهای زیستی کشور بازمی‌گردد. *صفحات ۱۴۹ تا ۱۵۱*

۱۵۱. **گزینه ۲** این گزینه با منافع این شرکت‌ها در تضاد است. *صفحه ۱۳۳*

۱۵۲. **گزینه ۱** بررسی سایر گزینه‌ها، گزینه «۲»: رسوبات نرم به جای مانده از دریاچه‌های قدیم گزینه «۳»: توسط باد ماسه‌ها و شن‌ها جابه‌جا می‌شوند و چندین متر ارتفاع دارد. گزینه «۴»: باد، در زمین‌های فاقد پوشش گیاهی ذرات را جابه‌جا می‌کند و عمق آن‌ها را به ۴۰ متر می‌رسد. *صفحات ۴۷ و ۴۸*

۱۵۳. **گزینه ۳** زبان قوم سامی زبان مردم عرب و یهود و زبان قوم‌های حامیایی و زبان بعضی از مردم شمال آفریقا *صفحه ۷۰*

۱۵۴. **گزینه ۴**

منطقه	نیمه خشک	خشک	بسیار خشک (نیمه بیابانی)	بیابان
بارش	۴۵۰ - ۲۵۰	۲۵۰ - ۱۰۰	۱۰۰ - ۵۰	کمتر از ۵۰

صفحه ۳۲

۱۵۵. **گزینه ۳** این عبارت نشان از تأثیر افزایش قیمت برنج در یک ناحیه بر میزان مصرف برنج در ناحیه دیگر است. *صفحه ۱۲*

۱۵۶. **گزینه ۲** از سال ۱۹۷۰ میلادی با انقلاب سبز و به‌کار بردن روش‌های علمی، **بذرهای اصلاح‌شده، کود** و آفت‌کش‌های شیمیایی و ماشین آلات، این دو کشور موفق به خودکفایی در تولید برنج شده‌اند. *صفحه ۸۱*

۱۴۱. **گزینه ۱** هیچ کشوری بدون زمین قابل تصور نیست. برعکس این گزاره نادرست است. *صفحه ۱۲۸*

۱۴۲. **گزینه ۳** بررسی سایر گزینه‌ها، گزینه‌های «۱» و «۲»: حکومت این کشورها دو سطح دارد: ۱. ایالت / ۲. کشوری گزینه «۴»: عبارات مربوط به حکومت تک‌ساختی است. *صفحه ۱۳۸*

۱۴۳. **گزینه ۱** کشورهای جهان بر پایه یک یا چند عامل به وجود می‌آیند و به حیات خود ادامه می‌دهند. هویت ملی، همبستگی ملی و پیوستگی سرزمینی از مهم‌ترین عوامل پیدایش یک کشور هستند. *صفحه ۱۳۹*

۱۴۴. **گزینه ۴** مرز تطبیقی با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی تعیین می‌شود، مثل هند و پاکستان که سعی شد تا مسلمانان از هندوها جدا شوند. مرز تحمیلی هم به وابستگی‌های زبانی و قومی توجهی نمی‌شود، مثل کره شمالی و جنوب. دقت کنید اگرچه ایران و عراق با هم جنگیدند؛ اما مرزها تغییری نکرد. *صفحه ۱۳۳*

۱۴۵. **گزینه ۲** بررسی عبارت‌های نادرست، «ب» خط تالوگ مربوط به مرز رودها است. «ت» مرز هوایی شامل هواپیماها می‌شود. *صفحات ۱۳۰ تا ۱۳۳*

۱۴۶. **گزینه ۴** مکیندر بخش مرکزی سه قاره به‌هم چسبیده یعنی آسیا، آفریقا و اروپا را که همان شرق اروپا است، هارت‌لند یا قلب خشکی جهان دانسته است و آن را منبع قدرت جهان می‌داند. *صفحه ۱۴۴*

۱۴۷. **گزینه ۳** عبارت درست، کشورهای طولی: کشورهایی که طول آن‌ها حداقل شش برابر عرض آن‌ها باشد. *صفحه ۱۵۰*

۱۴۸. **گزینه ۱** شکل مربوط به ناحیه ژئوپولیتیکی و بخشی از سطح زمین است که تعدادی کشور هم‌جواری به علت ارزش‌های جغرافیایی، بازیگران سیاسی برای کنترل یا تصرف آن‌ها با یکدیگر وارد تعامل می‌شوند. این تعامل می‌تواند مذاکره، همکاری و همبستگی یا رقابت و کشمکش و حتی جنگ باشد. *صفحه ۱۵۱*